

Avrupa Güç Dengesine Karar Alıcıların Etkisi Bakımından Bismarck ve II. Wilhelm'in Karşılaştırılması¹

Comparison of Bismarck and Wilhelm II in Relation to the Influence of Decision Makers on the Balance of Power in Europe

Ertuğrul Gazi KEFİNSİZ

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler A.B.D Yüksek Lisans Öğrencisi

Istanbul Ticaret Üniversitesi

e-posta@adresiertugrulgazikefinsiz@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-2798-9387>

Makale Başvuru Tarihi : 16.05.2024

Makale Kabul Tarihi : 18.06.2024

Makale Türü : Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler:

*Bismarck ,
II.Wilhelm
Weltpolitik,
Güç Dengesi
Realpolitik*

ÖZET

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Alman dış politikasında Bismarck etkisi görülmüştür. "Kan ve Demir" politikasını "realpolitik" siyaseti ile geliştirerek Avrupa'da dengeyi sağlamaya çalışmıştır. II. Wilhelm imparator olduktan sonra Bismarck'ın aksine saldırgan ve yayılmacı bir politika benimsemiştir. II. Wilhelm'in benimsediği bu politika Avrupa güç dengesini etkilemiş ve Avrupa siyasetinde çatışmanın önünü açmıştır. Bu çalışmanın amacı Alman dış politika yapımcılarının Avrupa güç dengesine etkilerinin karşılaştırılmasını amaçlamaktadır. Politikada karar alıcıların kararlarını etkileyen siyasi, ekonomik ve sosyal nedenleri olduğu gibi aldıkları kararların da sonuçları da söz konusudur. Bu çalışmada veri analizi ve karşılaştırmalı tarihsel analiz yöntemi kullanılarak ele alınan çalışma 1848-1891 yıllarının yöneticilerinin kararlarını ve sonuçlarının etkilerini incelemektedir. Bismarck ve II. Wilhelm'in karakterlerini, fikirlerini, maruz kaldıkları iç ve dış siyasi etkenleri göz önünde bulundurarak politik karar alışlarındaki farklar elde edilen bulgular ve literatür kapsamında tartışılmıştır.

Keywords:

*Bismarck
Wilhelm II
Weltpolitik
Balance of Power
Realpolitik*

ABSTRACT

Since the second half of the 19th century, Bismarck's influence was observed in German foreign policy. He tried to maintain balance in Europe by developing the 'Blood and Iron' policy with the 'realpolitik' policy. After Wilhelm II became emperor, unlike Bismarck, he adopted an aggressive and expansionist policy. This policy adopted by Wilhelm II affected the balance of power in Europe and paved the way for conflict in European politics. This study aims to compare the impact of German foreign policy makers on the European balance of power. In politics, decision-makers are influenced by political, economic, and social factors, and their decisions have consequences. Data analysis and comparative historical analysis methods are employed to examine the decisions of policymakers between 1848 and 1891 and the effects of these decisions. The study also examines the differences in the political decision-making of Bismarck and Wilhelm II, considering their personalities, ideas, and the various internal and external political factors that influenced them. This analysis is presented within the context of the research findings and the existing literature on the topic.

1 Bu makale İstanbul Ticaret Üniversitesi "Bismarck ve II. Wilhelm'in Avrupa Güç Dengesine İlişkin Görüşlerinin Karşılaştırmalı Tarihsel Analizi" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

1.GİRİŞ

19. yüzyıl literatürde iki farklı anlatı üzerine inşa edilmiştir. Bu anlatılar Büyük Güçler'in diplomasisi ve onların sömürgeci yayılmalarıdır. Tarihsel anlatıların merkezinde 1648 Westphalia, 1713 Utrecht, 1815 Viyana Kongresi gibi Avrupa tarih anlatısının hangi devletlerin Büyük Güç'ler kapsamında olacağına karar verilen antlaşmalar yer almaktadır (Osterhammel, 2022, s. 564-565). 1815 Viyana Kongresi, 19. yüzyıl boyunca Avrupa'da devletler arası dengeyi sağlamış, Büyük Güçler'i kendi aralarında sınırlamış, çıkan savaşları da zaman ve kapsam bakımından kısıtlamıştır. Zamanla ortaya çıkan yeni güçler bu dengeyi bozmaya çalışmış ya da kendi dengelerini kurmayı amaçlamışlardır. Bununla birlikte Avrupalı büyük güçler kendi içlerinde savaşlara son verip sömürge yarışına hız kazandırmak istemişlerse de dönem içerisinde bölgesel birçok çatışma yaşanmıştır (Davies, 2011, s. 913-914). Dengeyi kendi lehlerinde yürütmeye çalışan Fransa ve Prusya 1815'te kurulan Metternich sistemini zora sokmaktadır. 1864'te Schleswig-Holstein üzerinden Danimarka-Prusya Savaşı, 1866'da Prusya-Avusturya Savaşı ve son olarak da 1870 Fransa-Prusya Savaşı Alman birliğinin kurulmasına giden yolu açmıştır. Birliği kurulmasıyla Avrupa'da yeni bir güç dengesi oluşturulmuştur (Kissinger, 2016, s. 95).

Bu araştırma, 1848-1890 yıllarını kapsayan, literatürde yer alan Türkçe ve yabancı dillerde yakın-uzak tarihli birçok kitap ve makaleden elde edilen verilerin analiz edilmesi yöntemiyle oluşturulmuştur.

Bu çalışmada, 1848 Devrimleri'nden itibaren Alman şansölye Bismarck'ın Avrupa güç dengesinde kendini konumlandırışı, Alman Milli Birliği'nin sağlanmasından sonra dış politikası ve II. Wilhelm ile iç-dış politikadaki farklılıkları karşılaştırmalı tarihsel analiz metodolojisi kullanarak gerçekleştirilmiştir.

Literatür incelendiğinde bu çalışmada ele alınan tarihleri kapsayan Türkçe kaynaklara fazlaca rastlanmaktadır. Ancak bu çalışmalar daha çok Avrupa'nın Doğu Sorunu ve Prusya-Osmanlı ilişkilerini incelemektedir. Özellikle II. Wilhelm Dönemi'nde Osmanlı ilişkileri ön planda yer almaktadır. Bununla birlikte literatürde yer alan yabancı kaynaklar da mevcuttur. Literatürde yer alan yabancı dildeki bu çalışmalarda ise dönemin birçok konusu özel olarak incelenmiştir. Özellikle "Jonathan Steinberg, Bismarck (Steinberg, Bismarck, 2020); Eberhard Kolb, Bismarck Demir Şansölye (Kolb E. , 2021); John Breuilly, Avusturya, Prusya ve Almaya'nın Oluşumu 1806-1871 (Breuilly, 2022)" kitapları ana kaynaklarımız olarak kullanılmıştır. Ancak yine de dönemin karar alıcılarının farklılıklarını inceleyen Türkçe araştırmalara literatürde rastlanmamıştır.

Bu çalışmanın amacı, Alman Milli Birliği'nin kurulması ve Almanya'nın Avrupa güç dengesinde konumlanmasında etkili olan devlet adamlarını yani dış politikadaki karar alıcılarının rollerini incelemektir. Bununla birlikte bu çalışma "Almanya'nın kendi güç dengesini oluşturmada liderlerinin rolü nedir?", "Alman karar alıcılarının çabası güç dengesini oluşturmada ne kadar etkili olmuştur?", "Bismarck ve II. Wilhelm'in iç-dış politikadaki farklılıkları kurmak istedikleri dengeyi nasıl etkilemiştir?" sorularına cevap aramayı amaçlamaktadır.

2.BISMARCK

Tam adı Otto Eduard Leopold von Bismarck, 1815 yılında Branderburg'da dünyaya gelmiştir. Liseyi Berlin'de okuduktan sonra Göttingen Üniversitesi'nde hukuk bölümüne başlamış ancak düzenli bir eğitim hayatı sürdürmeyerek okulu yarıda bırakmıştır. Boş zamanlarını avlanmak, ata binmek ve eskrim ile değerlendirmiştir. Kuvvetli iradesi, otoriter bir yapısı ve dövüşkenliği ile de bilinen Bismarck uzun boylu ve iri yapılıdır (Armaoğlu, 2016, s. 305). Ailesi askerliği seven, büyük topraklara sahip ve muhafazakardı. Büyük topraklara sahip aileler Prusya'da Junkers olarak adlandırılırlardı. Junkersler'in büyük çoğunluğu akrabalarından oluştuğu için birbirlerine kenetlenmiş bir yapıları vardı. Bu onların en temel özelliklerinden biriydi (Steinberg, 2015, s. 13).

Üniversite öğreniminden sonra farklı memuriyetlerde çalışan Bismarck bu yaşantıyı kendine uygun bulmayarak çiftliğine dönmüştür. Politikaya girişi 1847'de Prusya Meclisi'ne üye olarak seçilmesi ile başlamıştır. 1851-1869 yılları arasında ise Germen Konfederasyonu Diyeti'nde Prusya temsilcisi olarak devam etmiştir (Kolb, 2021, s. 25). 1859'da Petersburg'a elçi olarak tayin edildikten sonra 1859'da Petersburg'a elçi olarak gitmiştir. 1862 yılında Prusya'nın Paris büyükelçisi sıfatıyla görev yaptığı esnada Rus Çarı II. Aleksandr ve Fransız İmparatoru III. Napolyon ile kuvvetli ilişkiler geliştirmiştir. Kısa bir süre kaldığı Paris'te III. Napolyon'a Alman Birliği'nin kurulmasının gerekliliğini anlatmıştır (Barkin, 2024).

Bismarck 1862 yılında Prusya Başbakanlığı görevine getirilmiştir. İdeolojik olarak her ne kadar muhafazakâr düşünceye sahip olsa da pragmatistliğini ideolojisinin önünde tutmuştur. Bismarck'ın "Realpolitik" olarak bilinen siyasî tutumu, Avrupa'nın diğer güçlerini stratejik ittifaklar ile etkisiz hâle getirerek Prusya'nın konumunu güçlendirmektir. Realpolitik doğrultusunda Bismarck'ın iç politikada amacı; Prusya monarşisini güçlü tutmak, kral ve monarşinin toplumsal konumuna zarar gelmesini önlemek ve demokratik-liberal talepleri engellemektir. Dış politikada amacı ise Alman ulusal birliği yolunda atılması gereken bütün adımları çekinmeden atarak Avusturya'nın Prusya üzerindeki hegemonyasını kırmaktır. Bismarck'ın bu düşüncesi 1815 Viyana Kongresi'nde ortaya konulan Metternich sistemine bir başkaldırıdır (Aydın, 2020).

3.KURULUŞ SAVAŞLARI

Bismarck'ın henüz başbakan olarak yeni atandığı bir dönemde Prusya Bütçe Komisyonu Landtag'ta (meclis) Albrecht von Roon, süvari ve piyade sayısının artırılması yönünde bir yasa talebinde bulunmuştur ancak delegeler buna şiddetle karşı çıkmıştır. Bunun üzerine Bismarck delegelere hitaben: "*Almanya, Prusya'nın liberalizmiyle değil gücüyle ilgilidir (...) Günün sorunlarına tartışmalar ve çoğunluk kararları değil (...) kan ve demir çare olacaktır.*" (Lee, 2014, s. 101) şeklinde bir konuşma yapmıştır. *Kan ve Demir* Almanya'nın birleşmesinde kilit bir kavram olmuştur.

3.1. Danimarka ile savaş

Danimarka ile Prusya 1863 yılında Schleswig, Holstein ve Lauenburg dukalıklarını kapsayan Elbe dukalıkları sorunundan dolayı anlaşmazlık içindeydiler. Bu dukalıklar Danimarka Kralı'nın şahsına ait olsa da nüfusun çoğunluğunu Almanlar oluşturmaktaydı. Alman Birliği için bölgenin hakimiyetini kontrol altına almak isteyen Bismarck bu dukalıklara ciddi bir alaka göstermiş ve bu durum İngiltere ve İsveç'i rahatsız etmiştir. Bu iki ülke Baltık Denizi'nde güçlenmiş bir Prusya'yı görmek istemiyorlardı (Bennett, 2022). İngiltere için Almanya'nın kontrol edilmesi Danimarka üzerinden sağlanmaktadır. İngiltere'nin ittifak içinde olmaması Prusya'yı yeni arayışlara sevk etmiştir. Prusya ilk olarak Fransa ile iş birliği yapmayı düşünse de Ren kıyılarına oluşabilecek talebinden dolayı Fransa ile yakınlaşma gerçekleşmemiştir. Burada Bismarck'ın aklını karıştıran ve Danimarka ile olası bir savaşta nasıl davranacağını kestiremediği Rusya vardır (Oran, 2015, s. 217-220).

1830 ve 1848 yıllarında Avrupa'da yaşanan liberal devrimlerde söz konusu olan talepler, Kırım Savaşı sonrası Rusya'nın iç işlerine de yansımıştır. Bahsi geçen taleplerin en belirginini zorunlu askerlikten muaf olmaktır. Polonya'da 1860'lı yıllarda orduya katılmak istemeyen gençler, Rusya'ya karşı ayaklanıp Varşova'nın ormanlık alanlarına kaçarak ufak çaplı çatışmalarda başarılı olsalar da Rusya'nın büyük bir ordu sevk etmesiyle bastırılmışlardır (Britannica, 2024). Bismarck bu ayaklanmayı, Alman milli birliğine muhalefet edeceğini düşündüğü Fransa'nın dengelenmesi için bir fırsat olarak görüp bastırmış ve Fransa-Rusya yakınlaşmasını önlemiştir. Bununla birlikte İngiltere bağımsız ve milliyetçilik ideolojilerden etkilenmiş bir Polonya'nın, Fransız kontrolünde olmasını istemediği için bu ayaklanmayı desteklememiştir. Avusturya ise bağımsız bir Polonya'nın tampon bölge olarak Rusya ile arasında olmasından memnun olmuş ancak kendi içinde bulunan farklı milletlerin de aynı taleple ayaklanmasından çekinmiştir. Ancak buna rağmen Fransa ve İngiltere'yle hareket etmiş; Polonya'nın talep ettiği hakların verilmesini istemiştir. Bu esnada Prusya ve Danimarka arasındaki gerilim de tırmanmaktaydı (Kertesz, 1966).

Alman milli birliğinin oluşması ve Prusya'nın Danimarka üzerinden Kuzey Denizine açılması, yeni kurulacak devletin deniz gücü için çok büyük bir önem arz ediyordu. 1863 yılında Danimarka Kralı VII. Frederik'in yerine IX. Christian Kral olmuş ve yeni bir anayasayı yürürlüğe koymuştur. Bu anayasayı Almanların çoğunlukta yaşadığı Schleswig'de de uygulamaya koyunca Germen Konfederasyonu bu duruma karşı çıkmış ve Elbe Dukalıklarına prens atamıştır. Bunu onaylamayan Danimarka, Prusya ile karşı karşıya gelmiştir. Prusya'nın olası bir zaferde Germen Birliği içinde parlayacağını bilen Avusturya, Prusya'yı yalnız bırakmak istememiş ve Konfederasyonla beraber hareket etmiştir. 1864 yılında Prusya ve Avusturya, Danimarka'ya savaş ilan etmiştir. İngiltere, Fransa ve Rusya'nın desteğini alamayan Danimarka bu iki devlete karşı daha fazla direnç göstermemiştir. 30 Ekim 1864 tarihinde yapılan Viyana Barışı ile Holstein, Lauenburg ve Schleswig, Avusturya ile Prusya'nın kontrolü altına girmiştir. Kiel'in Prusya'nın kontrolüne geçmesi ileride oluşacak devlet donanmasının temellerinin atılması anlamına gelmektedir. Gastein Anlaşması savaşa son vermekle birlikte Prusya-Avusturya arasındaki barışa son veren bir anlaşma olmuştur (Armaoğlu, 2016, s. 306-310).

3.2. Avusturya ile savaş

Gastein Anlaşmasından doğan pürüzleri gideremeyen Avusturya ve Prusya'nın savaşı kaçınılmaz olmuştur. Bu savaş için diplomatik hazırlıklara başlayan Bismarck, Alman devletler liderliğini Avusturya ile paylaşmamakta kararlıydı. Bununla birlikte olası bir savaşta Fransa'nın tutumu hâlâ net değildi. Ancak III.

Napolyon Alman devletleri arasında yükselen Prusya'nın Avusturya'ya yenilerek kendisine karşı bir sorun olmaktan çıkacağını düşünmüştür. Bu sebepten dolayı III. Napolyon bir Prusya-Avusturya savaşını desteklemiştir. Fakat stratejik olarak düşünemediği şey, yenilme ihtimali bu kadar kuvvetli olan Prusya'nın bu savaşa girmekte neden bu kadar iştahlı olduğuydu (Kissinger, 2016, s. 106-107). Bismarck, Fransa'nın durumundan emin olduktan sonra İtalya ile 1866 yılında bir ittifak anlaşması imzalamıştır. Aynı yıl Avusturya'ya savaş açarak onları büyük bir yenilgiye uğratmıştır. Sonrasında Bismarck güçten düşen Avusturya'yı Alman devletler birliğinden çıkararak 1867'de Prusya'nın liderliğinde Kuzey German Konfederasyonu'nu kurmuştur (Oran, 2015, s. 220-221).

3.3. Fransa ile savaş

Bismarck Napolyon'un Protestan olan Güney Alman Devletleri üzerindeki etkisinden rahatsızdı. Bu devletlerin Fransa etkisi altına girmesini istemiyordu. Çözümü ise Fransa'nın kendi etki alanından çıkmasıyla olacağını düşünüyordu. Bu çok zor bir ihtimal olup ancak bir savaşla mümkün olacaktır (Armaoğlu, 2016, s. 322). Avrupa güç dengesindeki etkisi azalmış olan Napolyon, İspanya tahtına kimin geçeceğine dair tartışma ortamı oluşturmuştur. Napolyon, Prusya Kralından hiçbir Hohenzellern'in (Prusya hanedanı) İspanya tahtına geçmeyeceğine dair garanti talep etmiştir. Kral tarafından kabul edilen bu talep Bismarck'a Avrupa diplomasisinde realpolitik olarak bir kazanç sağlamazken Bismarck için Fransa'nın ülke kamuoyunda zor duruma düşmesinde kullanışlı bir araç hâline gelmiştir. İspanya tahtına kimin geçeceği üzerine yapılan tartışmalarda Fransız kamuoyu Napolyon'a baskı yaparak Prusya'ya savaş ilan etmesine yol açmıştır (Oran, 2015, s. 220-222). Napolyon İtalya ve Avusturya ile ittifak görüşmeleri yapmış olsa da olumlu bir sonuç elde edememiştir. Kaçınılmaz olan bu savaşta Fransa yenilmiştir; III. Napolyon Sedan'da esir düşmüştür. Bu büyük hezimet Fransız kamuoyunda büyük bir tepkiyle karşılanmış, halk 4 Eylül günü meclisi basarak II. Cumhuriyet'i feshetmiştir. Fransa'nın yaşamış olduğu bu yenilgiyle birlikte Wilhelm 1871'de Alman imparatoru olarak taç giymiştir. Fransa için zor olanı ise yine aynı yıl imzalanan Frankfurt Barışı ile omuzlarına büyük bir borç yükü binmiş olmasıdır. Bununla birlikte Fransa'nın işgal edilmemesi için beş milyar frank savaş tazminatı ödenmesi ve anlaşmanın en kritik maddesi olan Alsace ve Lorraine'in Almanya'ya teslim edilmesi kararlaştırılmıştır. (Jones, 2017, s. 160-165).

4.BISMARCK DÖNEMİ İÇ POLİTİKA

4.1. Kültür çatışması

Bismarck 21 Mart 1871 tarihinde şansölye olarak atanmış ve sonrasında Almanya'yı modern devletler sınıfına yükseltmek için aklındaki hedefleri yerine getirme çabasına girmiştir. Birleşme savaşlarının sonrasında 1870'li yıllar, modern Alman devlet tarihinin önemli addedebileceğimiz dönüm noktalarından biri olmuştur. Bu dönemde dikkat çeken önemli konulardan biri Alman siyasetinin ülke ekonomisine ve çevre ülkelerdeki siyasi gelişmelere paralel seyretmemesidir. Bu durum birleşme sürecinde oluşan güçlü siyasi kurumların beklentisi ile tezatlık oluşturmuştur. Ancak bununla birlikte ulusal birliğin sağlanması, parlamenter hükümet sistemi ve laikleşme süreci, modern Alman siyasi karakterini de oluşturmaya başlamıştır. Aynı zamanda 1870'li yıllarda "Kulturkampf" veya "Kültür Çatışması" şeklinde tanımlanan bir kavram ortaya çıkmıştır (Hatfield, 1981).

"Kulturkampf" olarak da ifade edilen "Kültür Çatışması" kavramı Prusya Devleti'nin Katolik Kilisesine yönelik politikasıdır. Bu politika 1871'de başlamış olup 1878'e kadar şiddetlenmiş ve 1878'den 1887'ye kadar etkisi azalarak devam etmiştir. Toplamda 16 yıl süren bu çatışma Protestan ve Katolikleri karşı karşıya getirmiştir (Ross, Enforcing the Kulturkampf in the Bismarckian State and the Limits of Coercion in Imperial Germany, 1984).

Liberal politikacı Rudolf Virchow'un "Kültür için Savaş" sloganını Protestan ve Katolik çatışmasının başlangıcı olarak ifade etmek mümkündür. Çünkü Kilisenin toplum ve siyaset üzerindeki etkisi Bismarck'ı ciddi manada rahatsız etmekteydi. Bu etkiyi kırmak isteyen Bismarck ilk olarak Kültür Bakanlığında bulunan Katolik bölümünü ve devlet okullarında yer alan Katolik eğitimini bir yasa ile birlikte kaldırmıştır. Bununla beraber 1875 yılında "Ekmek Sepeti Yasası" ile Katolik Kilisesine yapılan devlet yardımlarında azalmaya gidilmiştir (Kobal, 2000).

Bismarck'ın kültür savaşlarını ne kadar ciddiye aldığını 1875 yılında Merkez Partisinin liberal başkanı Ludwig Windthorst'a ithafen söylemiş olduğu "*Nefret, yaşam için aşk kadar teşvik edicidir. Yaşamımı iki şey sürdürüyor ve zenginleştiriyor; aşk ve nefret. Biri karım, diğeri Windthorst.*" cümlesinden liberallere ve onların düşüncelerine ne kadar karşı olduğunu anlamak mümkündür (Ross, 1979).

Bismarck'ın bütün bu çabalarına rağmen Kulturkampf nihayetinde başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Çünkü Almanya'nın henüz yetkin olmayan kurumları ve yönetsel uygulamalar kültür savaşı için yeterince etkin olamamıştır (Weichlein, 2001).

4.2. Bismarck reformları

Bismarck döneminde birçok reform yapılmıştır. Yapılan reformların en önemlilerinden biri eğitimde yapılan reformdur. Almanya'nın birleşme sürecinde yaklaşık 33.000 okul açılarak dört milyon öğrencinin eğitim alması sağlanmıştır. Kültürel ve dini olarak bölünmüş bir nüfusta vatana sadakat ve milliyetçilik duygularının gelişmesi hedeflenmiştir. Bununla birlikte monarşiye hürmet, hükümete saygı ve yasalara itaat gibi idealler ön planda tutulmuştur (Baev, 2020).

Ordu Bismarck'ın önemseydiği ve titizlikle davrandığı bir başka reform alanıdır. İmparatorluğun istikrar ve güvenliği için önemli bir güçtür. Birleşmeden önce yaklaşık 400.000 olan ordudaki asker sayısı birleşme sonrasında 864.000'e yükselmiştir. Bismarck orduda disiplin ve milliyetçilik ekseninde ideolojik bağlılığı ön planda tutmuş; aidiyet hissini arttırmaya yönelik çalışmalar yapmıştır. Tüm Alman vatandaşlarının orduya yazılması zorunluken aristokratik zihniyetin devamı sağlanmaya çalışılmıştır (Horn, 1979).

Sosyal reformlarda yapılan ilerici adımlar da yine bu dönemde yapılan önemli çalışmalardan biridir. Pazar günleri çalışmanın kaldırılması, kaza sigortalarının yaygınlaştırılması ve sosyal konut programlarının kapsamının genişletilmesi için çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar tam anlamıyla fayda sağlamamış olsa da Almanya'nın sosyal devlet olması yolunda etkili olmuştur (Kitschelt, 1993).

5.BISMARCK DÖNEMİ DIŞ POLİTİKA: 1871-1890

Uzun yıllar boyunca Avrupa'nın egemen gücü olan Fransa'nın Alsace ve Lorraine bölgelerini kaybetmesiyle güç dengesi değişmişti. Buna rağmen Bismarck, iç politika bakımından rakipleri ile çatışma içinde olan ve sürekli bir yeni düşman yaratan söylem ve eylemlerini Alman Birliğini sağladıktan sonra aynı seviyede sürdürmemiştir. Bununla birlikte aynı dönemde dış politika açısından ne pahasına olursa olsun çatışma istemeyen bir duruş söz konusudur. Bu dönemde Bismarck'ın dış politikasının temeli barış arayışıdır.

Almanya'nın 1871'de bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte Avrupa'da yaşanan "çatışma" ve "realpolitik" yerini kontrollü barışa bırakmıştır. Bununla birlikte Bismarck daha fazla toprak talebinin dengeyi bozacağını düşündüğü için Avrupalı devletlerden yeni toprak talebinde bulunmayarak yayılmacı politikanın, yeni kurulmuş Alman devletini içeride ve dışarıda tehlikeye sokabileceğini öngörmüştür (Lee, 2014, s. 153-154).

1871 Alman Ulusal Birliğinin kurulmasının akabinde Viyana Kongresi'nde Avrupalı güçler tarafından kabul edilen Metternich sistemi tam anlamıyla değişmiştir. Avrupa'da hiçbir devlet Almanya'nın topraklarını büyütmesine rıza göstermemiştir. Bununla birlikte Fransa'nın da ilhak edilen Alsace ve Lorraine bölgelerinden dolayı duyduğu rahatsızlık Almanya'yla olan düşmanlığını sürdürmesinde etkili olmuştur. Bundan dolayı 1870'lerden I. Dünya Savaşı'na kadar Avrupa'da güç dengesi uluslararası ittifaklar aracılığıyla sağlanmıştır (Oran, 2015, s. 246-248).

Alman Birliğini "kan ve demir" söylemiyle gerçekleştiren Bismarck, birlik kurulduktan sonra devletler arası ilişkilerde realpolitik göz önünde bulundurarak hareket etmiştir. Bu bağlamda Fransa'nın Alsace ve Lorraine bölgelerinin kaybetmesini kabullenmeyeceğini bilen Bismarck, Fransa'yı yalnızlaştırma politikasını gütmüştür. Bu politikayı Avusturya-Macaristan ve Rusya ile gerçekleştirilmiştir. 1866'da Bismarck, Avusturya'nın olası ittifak durumlarını düşünerek onurlu bir şekilde geri çekilmesini sağlamıştır. Bundan dolayı da 1872 yılında Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile bir yakınlaşma söz konusu olmuştur. Bununla birlikte İngiltere ile arası bozuk olan ve Fransa'dan da yardım göremeyeceğini düşünen Rusya, Prusya-Avusturya ittifakına dâhil olmuştur. 9 Eylül 1872'de üç imparatorluğun başbakanları tarafından sözlü olarak yapılan anlaşmaya "Birinci Üç İmparator Ligi" veya "Üç İmparator Antlaşması" denilmiştir (Uçarol, 1995, s. 289).

"Üç İmparator Antlaşması şu maddelere dayanmaktadır:

1. *Avrupa'nın mevcut statükosu kabul edilecek,*
2. *Avrupa'da barışı tehlikeye sokacak herhangi bir durum söz konusu olduğunda istişare sağlanacak,*
3. *Doğu meselesinden kaynaklı problemler birlikte giderilecektir,*
4. *Liberal ve ihtilalci söylemlere karşı birlikte tavır gösterilecektir,*
5. *Herhangi bir devletle ittifak söz konusu değildir."* (Kobal, 2000, s. 81).

Bu anlaşma ile Fransa'ya karşı birlikte hareket edilerek Balkanlar'da oluşabilecek herhangi bir Rusya-Avusturya çatışmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda bu anlaşmanın özellikle 1. 2. ve 5. maddeleriyle Almanya'nın talepleri karşılanmış olacaktır. Ancak bu anlaşma Balkanlar'da baş gösteren anlaşmazlıklardan kaynaklı varlığını devam ettirememiştir (Kobal, 2000, s. 81).

Bismarck, 1875 Balkan Bunalımı ile dağılan ittifaktan hiç olmazsa Avusturya'yı yanında tutmak istemektedir. Bu doğrultuda bir anlaşma yaparak olası bir Rus saldırısında tarafların birbirine yardım edeceği ve herhangi başka bir devletin saldırısında ise ötekinin tarafsız kalacağı belirtilmiştir. Bu anlaşma sonrasında Balkanlardaki kriz dinmiş ve bu sayede Bismarck Rusya ve Avusturya'yı tekrar bir araya getirmiştir. 1881 yılında bir araya gelen bu ittifak "İkinci Üç İmparator Birliği" olarak anılmıştır. Bu ittifak 1915 yılına kadar varlığını sürdürdüğü için Avrupa ittifaklar arasında önemli sayılmaktadır (Oran, 2015, s. 252).

6. II. WILHELM DÖNEMİ

II. Wilhelm 1859 yılında dünyaya gelmiştir. Doğumu esnasında yaşanan komplikasyonlardan dolayı sol kolu diğerine göre daha kısaydı. Çocukluk yıllarından itibaren bu engelini bir kompleks hâline getirmiş ve bu durumu bastırmak için farklı davranışlar sergilemiştir. Sürekli üniforma giyer, kolunun kısa olduğunu hissettirmemek adına da eli sürekli sol tarafından asla eksik etmediği kılıcının kabzasındadır. Hissetmiş olduğu eziklik duygusu hayatının her döneminde yakasını bırakmayıp imparatorluğu esnasında da devam etmiş, sosyal ve siyasî ilişkilerine de yansımıştır. Hiç kimseye güvenmeyen Wilhelm, Bismarck'ın kurmuş olduğu barış dengesini emperyal hedeflerle değiştirmekte kararlıydı (Özal, 2018). 1888 yılında Kayzer unvanını almış olan II. Wilhelm, "Weltpolitik" yani dünya üzerinde Alman egemenliğini kurma ve sömürgeciliğini yayma politikasını gütmüştür (Orhan, 2018). II.Wilhelm'in bu politikasını daha çok ekonomik bağlamda değerlendirenlerin sayısı bir hayli fazladır. Sanayileşme fikriyle birlikte Almanya'nın İngiltere'yi geride bırakma ve donanmasını güçlendirme planı da bu *Weltpolitik*'in bir yansımasıdır (Mommsen, 1973).

II. Wilhelm babasından ve büyükbabasından çok farklıydı. Bundan dolayı da iç ve dış politikada genç imparator ile Bismarck arasında bazı fikir ayrılıkları yaşanmaktaydı. Örnek olarak Bismarck iç politikada daha muhafazakâr, parlamenter rejimlere karşı mesafeli ve sosyalistlere karşıydı. II. Wilhelm'de parlamenter sistemlere karşı olsa da iç politika da daha liberal bir tavır sergiliyordu; Bismarck'ın sosyalistlere karşı politikalarını sert buluyordu (Armaoğlu, 2016, s. 281-284).

Dış politikada yine Şansölye ile farklı düşünen imparator, Avusturya'yı kendisinden uzaklaştırmaya sıcak bakmıyor, Rusya ile aynı mesafede tutuyordu. Balkanları da bu iki devlete ortak pay ederek ikisiyle de sorun yaşamaktan kaçınıyordu. Bununla birlikte İngiltere'yle, Rusya'dan daha yakın ilişkiler kurarak denge oluşturmak istiyor fakat İngiltere buna sıcak bakmıyordu. Bismarck da İngiltere ile daha iyi ilişkiler içinde olmayı destekliyor ama Fransa ile ilişkileri ittifak kuracak kadar gergin olmadığı için ısrarcı olmuyordu (Andrews, 1965). İç ve dış politikada yaşanan fikir ayrılıkları Bismarck'ın istifasını kaçınılmaz kılıyor.

SONUÇ

1871 yılında yaşanan siyasal birleşmeden I. Wilhelm'in 1888 yılındaki ölümüne kadar geçen süreçte Alman dış politikasının yönetimi şansölye Bismarck kontrolündeydi. İmparatorun ölümü üzerine yerine III. Friedrich geçmiş ve dört ay tahta kalmıştır. Sonrasında ölen babasının yerine tahta geçen II. Wilhelm genç yaşı ve liberal görüşleri ile uluslararası arenada dikkat çekmektedir. Bu genç imparator yaşlı şansölye ile iç ve dış politikada farklı düşünmekteydi. Bismarck Almanya'nın geleceğini barışın garanti altına alındığı Avrupa'da görünürken Wilhelm ise dış politikasını Avrupa ile sınırlı tutmak istemiyordu. İç ve dış politikadaki görüş farklılıklarının temelinde bu sebep yatmaktadır.

Kişisel güce ve monarşiye Bismarck kadar önem veren II. Wilhelm Bismarck'ın aksine emperyal düşüncelere de sahipti. Bismarck karizmatik ve otoriter bir liderdi. Anayasal reformlar ile Prusya'nın modern bir devlet olması yönünde güçlü adımlar atmıştır. Bu adımlarına imparator I. Wilhelm bazen muhalefet etse de Bismarck otoritesini kullanarak hedeflerine ulaşmayı başarmıştır. Orduda yaptığı reformlar ve Alman Birliği'ni sağladıktan sonra Katolik Kilisesi'nin etkisini kırmaya yönelik "Kulturkampf" politikasını hayata geçirmesi güçlü kimliğiyle gerçekleştirdiği reformlara örnek olarak verilebilir.

Alman ekonomisinin gelişmesini sağlayan sanayi üretimi beraberinde işçi sınıfını doğurmuştur. Bismarck bu durumdan hayli rahatsız olmuştu. Ancak işçiler arasında da sosyalist, devrimci fikirlerin yayılmasını önlemek istiyordu. Bundan dolayı işçileri memnun edebilecek işçi reformları yapmıştır. II. Wilhelm ise Bismarck'ın bu politikasına karşı çıkarak işçi haklarının genişletilmesi, sendika çalışmalarına alan açılması ve işçi sigortalarında

yaptığı reformlar ile ön plana çıkmıştır. Tam anlamıyla Almanya'nın sosyal bir devlet olma yolunda ilk adımlarını atmıştır.

Bismarck ekonomide korumacı ve devletçi bir politika izlemiş, ağır sanayinin gelişmesini devlet eliyle sağlayarak gümrük vergilerinde de artırıma gitmiştir. Bu politikadaki amacı ise iç pazarda üreticileri ve Alman mallarını korumak olmuştur. Wilhelm döneminde daha liberal serbest piyasanın varlığı söz konusudur. Bununla birlikte devlet müdahalesi azaltılmış ve ülke uluslararası pazara açılmıştır. II. Wilhelm sömürge yarışında diğer Avrupalı devletlerin gerisinde kalmasından dolayı bir rahatsızlık duymaktadır. Bu dönemde yapılan en önemli gelişmeyi ise II. Wilhelm'in bu geç kalmışlık duygusu tetiklemiş ve buna bağlı olarak "Weltpolitik" söylemini geliştirmiştir. Sanayi üretimi noktasında özellikle İngiltere'yi yakalamak isteyen Almanya hammadde kaynakları elde etmek ve yeni pazarlara açılmak için sömürgeci yayılma politikasını benimsemiştir. Bu bağlamda Almanya, Asya Pasifik ve Afrika kıtalarında sömürgecilik girişimlerini başlatmıştır. Bismarck'ın kurmuş olduğu "realpolitik" yani denge ve ittifaklar sistemi yerini daha saldırgan dış politikaya bırakmıştır. Zayıflayan ittifak sistemi ve artan silahlanma yarışı İngiltere başta olmak üzere Almanya'nın diğer ülkelerle olan ilişkilerinde tansiyonu yükseltmiştir. Avrupa kıtasından çıkarak kendine alan açmak isteyen Prusya Osmanlı ile sıcak ilişkiler geliştirerek Balkan ve Hicaz bölgesinde nüfuzunu artırmak istemiştir. Yapılan Berlin-Bağdat demiryolu hattı bu isteğin en önemli girişimlerinden biri olmuştur.

Bismarck ve II. Wilhelm görüş farklılıkları olan güçlü karakterlerdir. Her ikisinin de amacı güçlü, istikrarlı ve ulusal çıkarlarından taviz vermeyen uluslararası sistemde söz sahibi olan bir Almanya inşa edebilmektir. Doğmuş oldukları dünya sistemi, hayata bakış açıları, karakterleri ve fiziki özellikleri onların karar almada ve uygulamada tercihlerini belirleyen önemli unsurlar olmuştur. Yapılan bu çalışmayla birlikte liderlerin amaçları aynı olsa bile meseleye yaklaşım ve yöntemlerinin sonucu çok farklı şekillerde değiştirebileceği sonucuna ulaşılabilmektedir.

KAYNAKÇA

Andrews, H. D. (1965, September). Bismarck's Foreign Policy And German Historiography, 1919-1945. *The Journal of Modern History*, 37(3), s. 345-356.

Armaoğlu, F. (2016). *19. yy Siyasi Tarihi 1789-1914* (16. b.). İstanbul: TİMAŞ.

Aydın, Y. (2020, Temmuz 29). *Perspektif*. Nisan 25, 2024 tarihinde Bismarck ve İttifaklar Sistemi. adresinden alındı

Baev, V. G. (2020). Otto von Bismarck and Germany Militarization (Legislative Formalization of the Military Reform in Germany in the 80s of the 19th century). *Lex Russica*, 73(3), s. 77-87.

Barkin, K. (2024). *Britannica*. <https://www.britannica.com/biography/Otto-von-Bismarck/Prime-minister> adresinden alındı

Bennett, M. (2022). International Analysis of Battlefield Performance in the Austro-Prussian War, 1866–1870. *War & Society*, 41(3), s. 182-202.

Breully, J. (2022). *Avusturya, Prusya ve Almaya'nın Oluşumu*. İstanbul: İletişim.

Britannica, T. E. (2024, March 19). *German-Danish War*. Encyclopedia Britannica: <https://www.britannica.com/event/German-Danish-War> adresinden alındı

Darnton, R. (2020). *Fransız Devrimi'nde Devrimci olan Neydi?* (1. b.). (U. Özmakas, Çev.) İstanbul: Zoomkitap.

Davies, N. (2011). *Avrupa Tarihi*. Ankara: İmge.

Hatfield, D. W. (1981, Autumn). Kulturkampf: The Relationship of Church and State and the Failure of German Political Reform. *Journal of Church and State*, 23(3), s. 465. <http://www.jstor.com/stable/23916757> adresinden alındı

Horn, D. (1979). Reform and Revolution in German Education, 1890-1935. *History of Education Quarterly*, 19(4), s. 485-490.

- Jones, M. (2017). Şahsiyet Olarak Strareji; Bismarc ve Prusya Almanya Meselesi 1862-1878 . R. H. Williamson Murray içinde, *Büyük Stratejinin Oluşumu Siyaset, Diplomasi ve Savaş* (E. Baltacı, Çev., s. 160-165). İstanbul: Avangard Kitap.
- Kertesz, G. A. (1966). Reflections On A Centenary: The Austro-Prussian. *Historical Studies: Australia and New Zealand*, 12(47), s. 333-342.
- Kissinger, H. (2016). *Diplomasi*. (İ. H. Kurt, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kitschelt, H. (1993). Class Structure and Social Democratic Party. *British Journal of Political Science*, 23(3), s. 299-337.
- Kobal, Y. (2000). Birinci Dünya Savaşı Öncesinde Almanya. *Doktora Tezi*, 58-59. Ankara.
- Kolb, E. (2021). *Bismarck Demir Şansölye*. (Y. Z. Altıntaş, Çev.) İstanbul: Runik Kitap.
- Kolb, E. (2021). *Bismarck Demir Şansölye*. İstanbul: Runik Kitap.
- Lee, S. J. (2014). *Avrupa Tarihinden Kesitler 1790-1980*. Ankara: Dost Kitapevi.
- Mommsen, W. J. (1973). Domestic Factors in German Foreign Policy Before 1914. *Central European History*, 6(1), s. 8-10.
- Oran, B. (2015). *Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Orhan, S. (2018, Aralık). Alman İmparatoru II. Wilhelm'in Weltpolitik Siyaseti Çerçevesinde Osmanlı Topraklarını İkinci Ziyareti (1898). *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 7(5), s. 651-665.
- Osterhammel, J. (2022). *Dönüşen Dünya Küresel 19.yy Tarihi* (1 b.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Özal, İ. B. (2018). *Kısa Birinci Dünya Savaşı Tarihi*. İstanbul: TİMAŞ.
- Ross, R. J. (1979, Autumn). Critic of the Bismarckian Constitution: Ludwig Windthorst and the Relationship between Church and State in Imperial Germany. *21*(3), s. 483.
- Ross, R. J. (1984). Enforcing the Kulturkampf in the Bismarckian State and the Limits of Coercion in Imperial Germany. *The Journal of Modern History*, 56(3), s. 457.
- Steinberg, J. (2015). *Bismarck*. (H. Abacı, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Steinberg, J. (2020). *Bismarck*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Uçarol, R. (1995). *Siyasi Tarih 1789-1994*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Weichlein, S. (2001, April). The Failure of Bismarck's Kulturkampf: Catholicism and State Power in Imperial Germany, 1871–1887 (review). *The Catholic Historical Review*, 87(2), s. 341.